

Motion

1975/76: 714

av fru Jacobsson

om översyn av rättegångsbalken

Vår nu gällande rättegångsbalk trädde i kraft 1948. Principerna för en processreform hade emellertid varit föremål för utredning redan från tiden före sekelskiftet, och utformningen av lagen skedde i huvudsak på 1920- och 1930-talen. Processkommissionens betänkande avgavs sålunda 1926 och processlagberedningens 1938. Överläggningar rörande huvudpunkterna i processlagberedningens förslag ägde rum inför chefen för justitiedepartementet i juni 1939, och lagrådets yttrande kom 1940.

Sett i ett historiskt perspektiv skulle detta inte behöva betyda att rättegångsbalken redan nu vore föråldrad. Men förarbetena var praktiskt taget slutförda före andra världskriget, och efter detta har det skett stora förändringar inom andra delar av rättsordningen och samhällslivet i övrigt. Det processförfarande, som infördes 1948, svarar därför inte mot de krav man i dag kan ställa på snabbhet och effektivitet vid konfliktlösningar. Visserligen har delreformer av rättegångsbalken genomförts, och för närvarande är flera utredningar i gång inom detta område. Men i det stora hela kvarstår dock förfarandet oförändrat.

Enligt min uppfattning bör en samlad översyn av rättegångsbalkens regler påbörjas utan dröjsmål. Det är angeläget både med tanke på de partiella reformer som genomförts och är under utarbetande och med tanke på ytterligare reformbehov. Viktiga delreformer, såsom lagen om rättegången i tvistemål om mindre värden, bör arbetas in i rättegångsbalken. Resultaten av de utredningar, som är i gång, exempelvis om straffprocessuella tvångsmedel, bör samordnas. Vid beaktande av ytterligare reformbehov bör de kapitel som reglerar själva förfarandet ges prioritet, då det är särskilt angeläget att dessa, som är de viktigaste ur rent praktisk synvinkel, blir moderniserade.

Det är omöjligt att i en motion ange samtliga frågor i rättegångsbalken som behöver ses över. Lagens terminologi kan säkerligen i vissa hänseenden förenklas och göras mera entydig. En del stadganden är onödigt svårbegripliga för allmänheten. En allmän granskning av lagens språkliga avfattning förefaller mig väl behövlig.

Beträffande *brottmålsprocessen* vill jag framhålla följande. Vid tiden för rättegångsbalkens tillkomst var de svenska åklagarna inte alls så kvalificerade som för närvarande, vilket motiverade att domaren måste vara mer aktiv för gestaltande av processmaterialet än vad som för närvarande är av behovet påkallat. Men inte bara åklagaren utan även den tilltalade och hans försvarare är illa tillgodosedda så till vida att deras möj-

ligheter att aktivt medverka i processen är begränsade. Bestämmelserna i 46: 6 rörande handläggningen vid huvudförhandling är numera delvis obsoleta, och praxis är ganska varierande vid olika underrätter. Beträffande huvudförhandlingen är det särskilt påfallande vilken tillbakaskjutna roll som lagen tilldelat försvararen. — Brottsrekvisiten är ej alltid tillräckligt preciserade före huvudförhandlingen, vilket kan föranleda uppskov med denna. Ett tänkbart botemedel mot detta är att införa möjlighet till muntlig förberedelse i komplicerade brottmål liksom i tvistemål.

Beträffande *tvistemålsprocessen* vill jag framhålla följande. Det har visat sig att förfarandet vid underrätt inte är lämpat för tvister inom näringslivet. Rättegången tar för lång tid. Den blir för dyrbar. Behovet att skydda affärshemligheter kan inte tillgodoses. Inom näringslivet anser man sig i regel inte ha tid att vänta på ett slutligt avgörande av en tvist i inemot tre år, vilket är normaltiden, då överklagande skett. I många fall kan allmän underrätt inte erbjuda den specialistkunskap inom domstolen, som behövs för att taga hand om dessa mål. Anmärkas bör att det nuvarande skiljeförfarandet inte utgör något fullgott alternativ till rättegången vid allmän underrätt för avgörande av dylika mål. Det är inte alls säkert att ett förfarande inför skiljedomstol blir snabbare och billigare än inför allmän underrätt.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att SOU 1972: 22 ännu inte lett till någon lagstiftningsåtgärd. I detta betänkande föreslogs att våra underrätter även skulle kunna fungera som "skiljedomstolar". Vare sig man på detta sätt vill tillfredsställa näringslivets behov eller på något annat sätt, exempelvis genom inrättande av specialavdelningar för handelsmål vid några av de allmänna underrätterna, bör något göras åt saken. Det är inte rimligt, att den statliga rättskipningen skall vara organiserad så att den är praktiskt taget oanvändbar för slitande av de ur ekonomisk synpunkt mest betydelsefulla tvisterna.

Att förorda ytterligare specialavdelningar vid våra underrätter aktualiserar frågor av speciellt slag. Det har visat sig att de nuvarande forumreglerna kan avsevärt förlänga processen. Bl. a. borde man därför överväga att i de fall, i vilka man först i högre instans upptäcker att ett mål handlagts av allmän domstol i stället för av specialdomstol, eller tvärtom, högre instans inte nödvändigtvis skulle behöva hänvisa målet till förnyad handläggning vid behörig första instans.

Den ökade specialiseringen av vår rättskipning medför även andra problem, t. ex. med avseende på domarkarriären och cirkulationssystemet. Det är ingen mening med att inrätta en specialavdelning, om de där tjänstgörande domarna vart tredje år skall cirkulera mellan denna och andra avdelningar inom samma domstol. Man borde åtminstone undantaga de äldre domarna från cirkulationssystemet.

Beträffande förfarandet i *överrätt* vill jag endast peka på frågan

om inte möjligheten att anordna muntlig förberedelse vid hovrätt skulle kunna rationalisera handläggningen. Nu finns ju endast en begränsad möjlighet jämlikt 50: 12 och 51: 12 att "höra" part eller annan.

Med hänvisning till det anförda föreslås

att riksdagen beslutar att hos regeringen anhålla om att den skyndsamt tillsätter en utredning för översyn av 1948 års rättegångsbalk.

Stockholm den 23 januari 1976

ULLA JACOBSSON (m)